

KORKEIMMAN HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖS

Antopäivä
30.12.2014
Taltionumero
4132
Diaarinumero
32/3/14,
297/3/14 ja
298/3/14

1 (11)

Asia Kehitysvammaisen henkilön tahdonvastaista laitoshoittoa koskeva valitus

Valittajat B, C ja A

Päätös, jota valitus koskee

Oulun hallinto-oikeus 23.12.2013 nro 13/0666/2

Asian aikaisempi käsittely

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kehitysvammahuollon tulosalueen erityishuollon johtoryhmä on päätöksellään 5.12.2013 (§ 317) määrännyt A:n vastoin tahtoa erityishuoltona laitoshoittoon Tahkokankaan palvelukeskukseen kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n mukaisesti.

Päätös on alistettu hallinto-oikeuden vahvistettavaksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §:n 3 momentin mukaisesti.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Oulun hallinto-oikeus on valituksenalaisella päätöksellään vahvistanut alistetun päätöksen.

Hallinto-oikeus on perustellut päätöstään seuraavasti:

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentin mukaan vastoin tahtoa voidaan erityishuoltoa antaa, jollei lastensuojelulain

säännöksistä muuta johdu, vain henkilölle, jonka huoltoa ei muutoin voida järjestää ja jonka on syytä olettaa ilman huoltoa joutuvan vakavaan hengen- tai terveydenvaaraan tahi jonka käytöksestä ja muista seikoista käy ilmi, että hän on vammaisuutensa vuoksi vaarallinen toisen henkilön turvallisuudelle ja välittömän erityishuollon tarpeessa.

Kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan viranhaltijat ovat 29.11.2013 tehneet Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kehitysvammahuollon johtoryhmälle hakemuksen A:n määräämisestä vastoin tahtoaan erityishuoltona annettavaan laitoshoitoon Tahkokankaan palvelukeskukseen. Kuntayhtymä on 5.12.2013 määrännyt A:n kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentin mukaisesti laitoshoitoon Tahkokankaan palvelukeskukseen.

Tahkokankaan palvelukeskuksen ylilääkärin 5.12.2013 allekirjoittaman lausunnon mukaan A on syvästi kehitysvammaisen henkilö. A:n ruokavalio on ollut hyvin rajoittunut nuoresta saakka. Vuosien varrella on kiinnitetty huomiota alhaiseen painoon, joka on kuitenkin ollut siedettävällä tasolla viime vuosiin asti. A:n paino tutkimusjaksolla joulukuussa 2010 oli 23,5 kg. Tuolloin A:n äidille suositeltiin ruokavalion laajentamista. Tutkimusjaksolla tehdyssä kuntoutussuunnitelmassa todettiin, että ruokavalion laajentaminen pitäisi tehdä terveydenhuollon ammattilaisen kanssa. A tuli tutkimusjaksolle Tahkokankaan palvelukeskukseen 28.11.2013. Äidin ilmoituksen mukaan A:n paino oli tuolloin 18,9 kg. Tulohaastattelussa kävi ilmi, että vanhemmat eivät halua jättää A:ta osastolle. A:n ravitsemustilan kohentaminen todettiin kuitenkin välttämättömäksi. Hänen ravitsemustilanteensa oli siinä määrin heikko, että oli välttämätöntä laajentaa ruokavalion terveydenhuollon ammattilaisen tarkassa seurannassa. Oli käynyt selväksi, että äidin valvonnassa ravitsemusta ei pystytä kohentamaan, joten laitoshoido on välttämätöntä.

Edellä olevasta selvityksestä käy ilmi, että A:n paino on erittäin alhainen ja se on edelleen laskenut johtuen hänen huonosta ravitsemustilanteestaan. Tilanteen korjaaminen on ollut mahdollista vain laitoshoidossa, mitä ilman A olisi voinut joutua vakavaan hengen- tai terveydenvaaraan. Näin ollen edellytykset A:n laitoshoidon määräämiselle hänen tahdostaan riippumatta ovat olleet olemassa.

Hallinto-oikeuden soveltamat oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 33 § 3 momentti

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

B, C ja A ovat valituksessaan vaatineet, että hallinto-oikeuden päätös kumotaan. Päätöksen täytäntöönpano on keskeytettävä. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on velvoitettava maksamaan valittajien oikeudenkäyntikulut laillisine korkoineen. Valittajat ovat lisäksi vaatineet, että korkein hallinto-oikeus toimittaa asiassa suullisen käsittelyn.

Valituksessa vaatimuksia on perusteltu muun ohessa seuraavasti:

A on kohta 19-vuotias synnynnäisesti kehitysvammainen henkilö, joka on asunut koko elämänsä vanhempiensa luona. Hänelle on myönnetty palveluasuminen, ja äiti on toiminut hänen henkilökohtaisena avustajanaan vuodesta 2007. Asuminen kotona on sujunut hyvin.

A:n ruokavalio on allergioista johtuen ollut suppea. *A:n* entuudestaan alhainen paino on laskenut muutamia kiloja talvella 2013 sairastetun vatsataudin seurauksena. Koska paino ei ole palautunut entiselle tasolle, vanhemmat ovat ryhtyneet hankkimaan apua. Tätä apua he eivät ole saaneet. Sen sijaan *A:lle* on varattu tutkimusjakso Tahkokankaan palvelukeskukseen. Tulohaastattelussa vanhemmat ovat olleet sitä mieltä, että mahdollisten uusien ruoka-aineiden soveltumisen kokeileminen on mahdollista toteuttaa kotioloissa, ja he ovat vastustaneet ikänsä kotona asuneen *A:n* jäämistä laitoshoitoon.

Tahdonvastaisen erityishuollon edellytykset eivät täyty. *A:n* huolto voidaan järjestää kotona. *A* ei ole kotona vakavassa hengen- tai terveydenvaarassa eikä hänen terveydentilansa miltään osin johdu siitä, että hänen huoltoaan olisi kotona jollakin tavoin laiminlyöty.

Mikäli *A:n* tila olisi häntä hoitaneiden lääkäreiden mielestä ollut hengenvaarallinen tai vaarassa kehittyä hengenvaaralliseksi, häntä ei olisi sijoitettu Ouluun Tahkokankaan palvelukotiin, sillä se on tavallinen kehitysvammaisten laitoshoitopaikka. Tahdonvastaisen hoidon edellytyksenä olevan terveydentilan vaarantuminen olisi edellyttänyt, että *A* olisi tilansa myötä ollut sairaalahoidon tarpeessa.

Palvelukodissa A:lle on ryhdytty syöttämään ruokia, jotka vanhempien 19 vuoden kokemuksen perusteella ovat hänen ruokavalionsa soveltumattomia. A voi ruokavalion äkillisestä muutoksesta johtuen tällä hetkellä erittäin huonosti. A ei myöskään saa riittävää huolenpitoa Tahkokankaalla työntekijäresurssien vähäisyydestä johtuen.

Päätöstä on perusteltu sillä, etteivät vanhemmat ymmärtäisi tilanteen vakavuutta ja A:n parasta. Lääkärinlausunnossa on annettu jopa ymmärtää, että lapsen kuolema olisi äidille yhdentekevää. Väite on pöyristyttävä, ja vanhemmat ovat siitä loukkaantuneita.

Vanhemmat ovat oman tietämyksensä ja asiantuntijoilta saamansa avun turvin pyrkineet huolehtimaan, että A:lle soveltuva ruokavalio on lapsen kehityksen ja kasvun kannalta riittävä. Vanhemmat ovat huolestuneina lähteneet hakemaan apua, ja yllättäen tilanne on johtanut siihen, että A riistetään tahdonvastaisesti vanhemmiltaan joulun alla ilman tietoa mahdollisesta kotiinpaluusta. Vanhemmat ovat olleet ja ovat edelleen valmiit kaikkeen asiantuntijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön A:n parhaaksi.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kehitysvammahuollon tulosalueen erityishuollon johtoryhmä on antanut selityksen. Valitus on ensisijaisesti jätettävä tutkimatta ja toissijaisesti hylättävä. Päätöksen täytäntöönpanoa ei tule keskeyttää. Suullisen käsittelyn toimittaminen ei ole tarpeellista, ja oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus on hylättävä.

Erityishuollon johtoryhmä on perustellut vaatimuksiaan muun ohella seuraavasti:

A on täysi-ikäinen kehitysvammaisen henkilö, jolle ei ole määrätty edunvalvojaa. Kunnasta saadun tiedon mukaan edunvalvojan määrääminen on vireillä kunnassa.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (jäljempänä erityishuoltolaki) 32 §:ssä säädetyt tahdonvastaisen laitoshoidon edellytykset ovat täyttyneet.

A:lla on diagnosoitu syvä älyllinen kehitysvammaisuus. Kehitysvammaisuutensa ja liikuntavamman vuoksi hän on täysin toisen henkilön hoidon ja huolenpidon varassa. Hän ei pysty itse arvioimaan omaa tilaansa eikä vaikuttamaan omaan hyvinvointiinsa.

A on asunut ja ollut vanhempiensa B:n ja C:n hoidossa kotonaan kotiin myönnetyn vammaispalvelulain mukaisen palveluasumisen turvin. Äiti B on toiminut A:n henkilökohtaisena avustajana. A:n oppivelvollisuus on päättynyt vuonna 2011. Oppivelvollisuuden päätyttyä kunta on tarjonnut A:lle kodin ulkopuolista päivätoimintaa neljänä päivänä viikossa, mutta hän ei ole osallistunut päivätoimintaan.

Vanhemmat ovat käyttäneet A:ta aktiivisesti vuosien aikana erilaisissa tutkimuksissa oman kunnan terveyskeskuksessa ja erikoissairaanhoidossa Oulun yliopistollisessa sairaalassa, mutta tutkimuksissa pääpaino ei ole ollut A:n sairauskertomusten perusteella ravinnon saannissa tai alhaisessa painossa. Vasta 15.10.2013 terveyskeskuksessa tulosityksi oli määritetty painonlasku, jolloin Tahkokankaan laitoshoidonjaksoa oli jo suunniteltu.

A:lla on epäilty koko elämän ajan allergioita lähinnä kotihavaintojen perusteella. Ainoa kontrolloitu altistus on tehty Oulun yliopistollisessa sairaalassa A:n ollessa kolmen kuukauden ikäinen. Äidin kuvaamat A:n ruoka-aineallergioihin viittaavat oireet ovat olleet niin lieviä, että ruoka-ainealtistuksia on kehoitettu tekemään kotona. Kotona havaittujen iho-oireiden vuoksi epäiltyjä ruoka-aineita ei ole ilmeisestikään paljon. Ruoka-aineita ei kuitenkaan ole tarjottu ensimmäisen kokeilun jälkeen.

A:n alhaiseen painoon ja ruokavalion suppeuteen on kiinnitetty huomiota vuosien varrella useampaan otteeseen. Ravitsemusterapeutit ja lääkärit ovat antaneet perheelle useita kertoja ohjeita ravitsemuksesta, mutta näitä neuvoja ei ole noudatettu. Kotona vanhemmat ovat ravintoasioissa luottaneet omiin tulkintoihinsa ja hyvin kapeaa ruokavaliota on vuosien aikana kavennettu entisestään. A:n riittävää energiansaantia ei ole annettu ohjeista huolimatta turvattu.

A:n paino on ollut siedettävällä tai tyydyttävällä tasolla kevääseen 2011 asti, jolloin suhteellinen painoprosentti on ollut -25. Tällöin hän sai osan ravinnostaan koulussa. Joulukuussa 2013 suhteellinen painoprosentti oli -38.

Tahkokankaan palvelukeskuksen ylilääkärin ja B:n syksyllä 2013 käymien keskustelujen perusteella A:lle varattiin laitoshoidonjakso Tahkokankaan palvelukeskuksen palvelukoti Lounatuuleen 27.11.2013 alkaen. Laitoshoidon tarkoituksena oli selvittää

A:n kokonaistilannetta, aliravitsemusta ja erilaisten ruoka-aineiden soveltuvuutta tavoitteena laajentaa hyvin suppeaksi käynnyttä ruokavaliota.

Tulohaastattelussa kävi ilmi, että vanhemmat eivät halua jättää tytärtään laitoshoitoon. Vanhempien kanssa yritettiin päästä yhteisymmärrykseen laitoshoitajakson välttämättömyydestä. A oli silmin nähden hyvin laiha ja hänen ravitsemustilansa välitön kohentaminen nähtiin välttämättömäksi. Vanhemmat lähtivät A:n kanssa kotiin. Vanhempien perustelut eivät olleet A:n terveyden ja hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiä eivätkä hänen tarpeidensa ja etunsa mukaisia. Vanhemmat vetosivat toisen tyttärensä tulevaan vierailuun, lähestyvään jouluun sekä perheen taloudelliseen tilanteeseen. Äiti B kertoi menettävänsä ansiotulonsa A:n henkilökohtaisena avustajana, mikäli A jäisi laitoshoitoon. Erityistä huolta aiheutti äidin lausuma ”mitä se haittaa, vaikka A kuolisi ennen joulua”.

A:ta ei ole henkilökohtaisesti kuultu hänen tahdonvastaista hoitoaan koskevassa asiassa, koska hän ei itse pysty kehitysvammaisuutensa vuoksi ymmärtämään asiaa eikä hänellä ole edunvalvojaa. Äiti B:tä on kuultu 4.12.2013 Tahkokankaan palvelukeskuksessa ja isä C:tä on kuultu 5.12.2013 puhelimitse.

Erityishuollon johtoryhmän määrätessä 5.12.2013 A:n vastoin tahtoa laitoshoitoon hänellä oli vakava aliravitsemustila. Hän tarvitsi välitöntä laitoshoidoa, jolloin terveydenhuollon ammattihenkilö vastaa hänen ravitsemuksestaan. Ilman tahdonvastaisen erityishuollon päätöstä äiti B olisi voinut keskeyttää laitoshoidon, mikä olisi vaarantanut A:n henkeä ja terveyttä. Vanhempien yhteistyökyky ei ole ollut riittävää, eikä vanhempien ehtoilla tapahtuva ravitsemuksen kohennus ole onnistunut.

A:n tilanne on laitoshoidon aikana kehittynyt suotuisasti. Kolmessa kuukaudessa hänen painonsa on noussut yli seitsemän kiloa, kun hänelle on annettu ravitsemusterapeutin ohjeiden mukaista ravintoa säännöllisesti. Mistään ravinnon imeytymishäiriöistä ei ole ollut viitteitä.

Päätöksen täytäntöönpanon keskeyttäminen vaarantaisi A:n terveydentilan positiivisen kehittymisen. Hän on selitystä annettaessa edelleen tarvinnut tahdonvastaista laitoshoidoa.

Valittajat ovat antaneet vastaselityksen. Olosuhteet ovat muuttuneet. A:n tahdonvastainen hoito on päätetty kesällä 2014. Oulun käräjäoikeus on 20.10.2014 määrännyt B:n A:n edunvalvojaksi, ja A on 20.10.2014 lukiin asunut kotona vanhempiensa kanssa. Koska olosuhteet ovat muuttuneet, suullista käsittelyä ei ole tarpeen toimittaa.

Merkitään, että korkeimman hallinto-oikeuden käytettävissä on ollut Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätös 16.6.2014 nro 14/5131/2 ja sanottuun päätökseen liittyvät asiakirjat. Hallinto-oikeus oli hylännyt B:n ja C:n valituksen, joka on koskenut Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoidopiirin kuntayhtymän kehitysvammahuollon tulosalueen erityishuollon johtoryhmän päätöstä 5.12.2013 (§ 317) eli samaa päätöstä, jonka hallinto-oikeus oli valituksenalaisella päätöksellään aiemmin vahvistanut.

Valittajille on ilmoitettu edellä mainitun asiakirja-aineiston hankkimisesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

1. Korkein hallinto-oikeus on tutkinut valituksen. Valitus hylätään. Hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta ei muuteta.
2. Lausuminen hallinto-oikeuden päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä koskevasta vaatimuksesta raukeaa.
3. Valittajien vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta hylätään.

Perustelut

1. Esillä olevassa asiassa on kysymys laitoshoidona toteutettavan erityishuollon antamisesta vastoin tahtoa A:lle. A:lla on syvä älyllinen kehitysvammaisuus. Kehitysvammaisuutensa ja liikuntavamman vuoksi A on täysin toisen henkilön hoidon ja huolenpidon varassa, eikä hän pysty itse arvioimaan omaa tilaansa. Hän on täysi-ikäinen, mutta hänelle ei ollut määrätty edunvalvojaa.

Tahdonvastaista hoitoa koskevaa päätöstä tehtäessä A:n tahtoa on pyritty selvittämään kuulemalla hänen vanhempiaan B:tä ja C:tä, jotka ovat huolehtineet hänen hoidostaan ja joiden kanssa hän on asunut.

Korkein hallinto-oikeus tutkii vanhempien omista nimissään ja A:n vanhempina tekemän valituksen. Tahdonvastaisen erityishuollon antamista koskevasta päätöksestä on voitava valittaa siinäkin tapauksessa, että päätöksen kohteena oleva henkilö ei itse kykene käyttämään puhevaltaansa eikä hänelle ole määrätty edunvalvojaa.

Oulun hallinto-oikeus on tehnyt valituksenalaisen päätöksensä ennen kuin määräaika hallinto-oikeudelle alistetusta päätöksestä valittamiselle oli päättynyt. B ja C ovat määräajassa valittaneet alistetusta päätöksestä hallinto-oikeuteen. Pohjois-Suomen hallinto-oikeus on ratkaissut tämän valituksen sittemmin 16.6.2014 erikseen antamallaan päätöksellä.

Hallinto-oikeus ei olisi saanut ratkaista alustusasiaa sille alistetun päätöksen vahvistaen ennen valitusajan päättymistä ja sen olisi tullut käsitellä alustusasia ja valitus yhdessä. Tuossa yhteydessä olisi myös tullut arvioida tarve määrätä A:lle edunvalvoja oikeudenkäyntiä varten hallintolainkäyttölain 19 a §:n 1 momentin mukaisesti. Asian käsittelyssä hallinto-oikeudessa on siten sattunut menettelyvirhe, jonka johdosta hallinto-oikeuden päätös olisi kumottava.

Enemmän viivästyksen välttämiseksi korkein hallinto-oikeus tutkii valituksen asiaa hallinto-oikeudelle palauttamatta. Korkein hallinto-oikeus katsoo myös, ettei A:lle enää tässä vaiheessa ole syytä määrätä edunvalvojaa oikeudenkäyntiä varten.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentin mukaan vastoin tahtoa voidaan erityishuoltoa antaa, jollei lastensuojelulain säännöksistä muuta johdu, vain henkilölle, jonka huoltoa ei muutoin voida järjestää ja jonka on syytä olettaa ilman huoltoa joutuvan vakavaan hengen- tai terveydenvaaraan tahi jonka käytöksestä ja muista seikoista käy ilmi, että hän on vammaisuutensa vuoksi vaarallinen toisen henkilön turvallisuudelle ja välittömän erityishuollon tarpeessa.

Asiassa saadusta selvityksestä ilmenee, että erityishuollon johtoryhmän määrätessä 5.12.2013 A:n vastoin tahtoa laitoshoitoon hänellä oli vakava aliravitsemustila. Hän tarvitsi välitöntä laitoshoittoa ja sitä, että terveydenhuollon ammattihenkilö vastaa hänen ravitsemuksestaan. Hänen terveytensä oli vakavassa vaarassa. Ilman mainittua päätöstä välttämättömän huollon toteutumisesta riittävän pitkän ajan ei ole ollut varmuutta.

Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon edellä ilmenevät valituksenalaisen hallinto-oikeuden päätöksen perustelut ja perusteluissa mainitut oikeusohjeet sekä korkeimmassa hallinto-oikeudessa esitetyt vaatimukset ja asiassa saatu selvitys, hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksen muuttamiseen ei ole perusteita.

2. Asian tultua tällä päätöksellä ratkaistuksi ei täytäntöönpanon keskeyttämisestä koskevasta vaatimuksesta ole tarpeen lausua.

3. Asian näin päättyessä ja kun otetaan huomioon hallintolainkäyttölain 74 §, valittajille ei ole määrättävä maksettavaksi korvausta heidän oikeusapunsa omavastuuosuudesta aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Oikeusapu

C:lle ja B:lle on myönnetty oikeusapua 23.12.2013 lukien 75 prosentin omavastuuosuudella. Avustajaksi on määrätty asianajaja Harri Lämsä, joka on vaatinut palkkiona neljän ja puolen työtunnin perusteella 613,80 euroa.

Avustajalle maksettavaksi palkkioksi vahvistetaan oikeusapulain 17 §:n 1 ja 2 momentin sekä 18 §:n 1 momentin nojalla oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 ja 6 §:n mukaisena neljän ja puolen työtunnin perusteella laskettuna palkkiona 490 euroa. Kokonaispalkkioksi, joka sisältää arvonlisäveron 117,60 euroa, muodostuu siten 607,60 euroa. Avustajan tuntipalkkio vuonna 2013 tehdyistä toimenpiteistä määräytyy valtioneuvoston asetuksen 290/2008 perusteella ja vuonna 2014 tehdyistä toimenpiteistä valtioneuvoston asetuksen 820/2013 perusteella (KHO 4.4.2014 taltionumero 1130).

C:n ja B:n oikeusavun omavastuuosuus, ottaen huomioon oikeusapulain 20 §:n 1 momentti, on 75 prosenttia mainitusta kokonaispalkkiosta eli 455,70 euroa.

Korkein hallinto-oikeus määrää valtion varoista maksettavaksi Lämsälle valtion vahingoksi jäävänä palkkiona 151,90 euroa, josta palkkion osuus on 122,50 euroa ja arvonlisäveron osuus 29,40 euroa. Koska avustaja Lämsä on ilmoittanut luopuvansa vaatimasta C:n ja B:n omavastuuosuutta, heitä ei veloiteta suorittamaan omavastuuosuutta.

Tätä kaikki asianomaiset noudattakoot.

Korkein hallinto-oikeus:

Anne E. Niemi
hallintoneuvos

Sakari Vanhala
hallintoneuvos

Eija Siitari
hallintoneuvos

Outi Suviranta (t)
hallintoneuvos

Vesa-Pekka Nuotio
hallintoneuvos

Marja-Liisa Judström
Asian esittelijä, esittelijäneuvos

Jakelu

Päätös

B, C ja A, maksutta

Jäljennös

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kehitysvammahuollon tulosalueen erityishuollon johtoryhmä